

Н. С. Василевська

доктор філософії (Ph-d) з права,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

«ПРАВО НА ЗАБУТТЯ» В НОВОМУ КОДЕКСІ ПРАВА ПРИВАТНОГО

Розвиток мережі Інтернет, цифрових платформ, соціальних мереж, пошукових систем та штучного інтелекту перетворило інформаційний простір на колаж новин, особистої інформації, суджень та недостовірних відомостей, а персональна

інформація про особу зберігається та поширюється необмежений період, часто без її волі та контролю. Технологічний прогрес створює все ширше коло потреб та можливостей для збору та обробки персональних даних, а самі персональні дані знаходять все ширше використання в найрізноманітніших сферах від бізнесу до політики. Персональні дані – це всі відомості про особу, які ідентифікують або можуть використовуватись для її ідентифікації [1, ст. 2]. Їх використання стає багатограним: від допомоги в роботі та побуті до перетворення їх на інструмент порушення прав та свобод людини, зокрема права на приватність. У зв'язку з цим, розвиток системи захисту персональних даних є одним із найбільш актуальних завдань, які стоять перед українським суспільством на сучасному етапі. Крім того, створення дієвої системи захисту персональних даних належить до міжнародних зобов'язань України, в тому числі пов'язаних із європейською інтеграцією нашої держави.

У європейському праві сформувалася концепція «права на забуття» («right to be forgotten» або «right to erasure»), яка стала одним із ключових цифрових прав людини та важливим елементом права на приватність. Право на забуття закріплене у статті 17 Загального регламенту про захист даних (GDPR – General Data Protection Regulation), який застосовується з 2018 року в країнах Євросоюзу та Великої Британії [2]. Сутність цього права полягає у можливості особи вимагати видалення персональних даних, припинення їх обробки, знищення або знеособлення відомостей, що порушують право на приватне життя гарантоване статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3, ст. 8]. Право на забуття ґрунтується на ідеї, що людина повинна мати контроль над власними персональними даними та можливість знищення або видалення інформації, яка є недостовірною, неактуальною, надмірною, незаконно обробленою, або втратила суспільний інтерес. Відповідно до статті 17 GDPR особа має право вимагати видалення персональних даних за відповідних підстав, а саме: дані більше не потрібні для цілей їх обробки, особа відкликала згоду на обробку, обробка здійснювалася незаконно, особа заперечує проти обробки, дані використовувалися для прямого маркетингу, існує судове рішення або законний обов'язок щодо видалення, оброблялися дані дитини у сфері інформаційних послуг. Водночас право на забуття не є абсолютним,

перебуваючи у постійному балансі з правом на свободу вираження поглядів, свободою преси, суспільним інтересом та правом громадськості на доступ до інформації. Аналіз судової практики європейських країн свідчить про залежність рішень від індивідуальних особливостей справи та встановлення справедливого балансу між конкуруючими правами [4]. Так, щодо пересічних громадян пріоритет переважно надається захисту приватного життя, щодо публічних осіб перевага часто надається суспільному інтересу та свободі інформації.

На сьогодні концепція права на забуття прямо не закріплена у законодавстві України, однак окремі її елементи містяться у Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010р. № 2297-VI [1]. Закон передбачає, що персональні дані підлягають видаленню або знищенню у разі: закінчення строку їх зберігання, припинення правовідносин між суб'єктом даних і володільцем, наявності припису Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, набрання законної сили рішення суду. Таким чином, чинне українське законодавство вже містить окремі механізми видалення персональних даних, однак не формує цілісної концепції права бути забутим. Проект нового Цивільного кодексу України пропонує окрему статтю 328 «Право на забуття», що є важливим кроком у розвитку права на приватність [5, ст 328]. Запропоновані положення статті можна сформулювати наступним чином: фізична особа матиме право вимагати вилучення інформації про себе, її знеособлення, знищення персональних даних, припинення деіндексації посилань у пошукових системах, якщо інформація є недостовірною, неактуальною, неповною, незаконно обробленою, втратила суспільний інтерес або порушує особисті немайнові права особи. В той же час право на забуття не застосовується, якщо інформація: необхідна для реалізації свободи слова, використовується у журналістській діяльності, становить архівну, історичну чи наукову цінність, стосується публічних осіб у зв'язку з виконанням ними службових повноважень, необхідна для охорони здоров'я, обробляється на виконання вимог закону. Питання визначення «суспільного інтересу», оскільки саме ця категорія часто стає ключовою при вирішенні спорів щодо видалення інформації в європейській практиці, залишається поза увагою законодавця і в зазначеному контексті оцінка вагомості «суспільного

інтересу» інформації покладається на саму особу, суб'єкта персональних даних. Зауважимо, що відповідно до ЗУ «Про публічну інформацію» від 13.01.2011р. № 2939-VI саме розпорядник інформації повинен у конкретній ситуації оцінити, збалансувати та вирішити, який інтерес має більший пріоритет, якщо переважає інтерес суспільства – надати інформацію, а якщо інтерес захисту приватності – відмовити [6]. Закон «Про доступ до публічної інформації» дозволяє поширювати таку інформацію, якщо суспільний інтерес в її отриманні (що полягає в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини) переважає шкоду, яка може бути завдана розголошенням інформації.

Отже, відсутність зрозумілих критеріїв визначення «суспільного інтересу» (вагомості, значущості інформації про конкретну особу для інших) і пріоритетність особи (суб'єкта персональних даних) в оцінці ступеня важливості інформації для суспільства – є основною причиною критики зазначеної статті проекту.

Серед проблем щодо механізмів реалізації права на забуття окремо слід звернути увагу на складність видалення інформації з глобальної мережі Інтернет суто з технічної сторони, а також складність взаємодії з іноземними цифровими платформами та пошуковими системами. Відсутні також ефективні механізми юридичної відповідальності та критерії визначення складу правопорушення як в сфері захисту персональних даних так і щодо розголошення конфіденційної інформації загалом.

Право на забуття є одним із найважливіших цифрових прав сучасної людини та складовою права на приватність і захисту персональних даних. Пропонована стаття про право на забуття у проекті Цивільного кодексу України свідчить про поступову адаптацію національного законодавства до європейських стандартів захисту персональних даних. Водночас реалізація цього права потребує чіткого законодавчого механізму, визначення меж суспільного інтересу, належного балансу між приватністю та свободою слова, створення ефективних процедур видалення інформації та узгодження українського законодавства з положеннями GDPR.

Література

1. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 12.05.2026 р.)
2. Регламент європейського парламенту і ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення 12.05.2026 р.)
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 12.05.2026р.)
4. Право на забуття: Практика ЄСПЛ та Суду ЄС від 28.02.2025 р. URL: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/right-to-be-forgotten-ukr> (дата звернення 12.05.2026 р.)
5. Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) № 14394 від 22.01.2026 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528> (дата звернення 12.05.2026 р.)
6. Про публічну інформацію : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 12.05.2026 р.)